

# העזרה מהסוגיא

בבא קמא עג. – עט:

פרשת משפטים ה'תשפ"ד

דף צג – צד

דיני מחילה:

- באופן שהבעלים אמר לשון מחילה גמור:
  - מחילה על נזק של ממון - בין באופן שהבעלים אמר 'קרע את כסותי' ובין באופן שהבעלים אמר 'קרע את כסותי על מנת לפטור' המזיק פטור.
  - מחילה על צער (כגון שאמר 'הכני על מנת לפטור') - המזיק פטור.
  - מחילה על נזק של גוף (כגון שאמר 'קטע את ידי על מנת לפטור') - לרב ששת ורבא המזיק חייב, לרבי יוחנן המזיק פטור.
- באופן שהבעלים מחל בצורה של שאלה ותשובה (כגון שהבעלים אמר 'קרע את כסותי' והמזיק שאל 'על מנת לפטור' והבעלים ענה 'הן' או 'לאו'):
  - לרש"י:
    - באופן שהבעלים ענה בלשון נוחותא - באופן שהבעלים אמר לשון 'הן' המזיק פטור, באופן שהבעלים אמר לשון 'לאו' המזיק חייב.
    - באופן שהבעלים ענה בלשון תמיהה - באופן שהבעלים אמר לשון 'הן' המזיק חייב, באופן שהבעלים אמר לשון 'לאו' המזיק פטור.
  - לתוס':
    - מחילה על נזק של ממון - אפילו באופן שהבעלים ענה 'לאו' בניחותא מבארים שכוונתו לענות בלשון תמיהה ולמחול, משום שהבעלים אמר בתחילה 'קרע את כסותי' ומסתבר שכוונתו למחול.
    - מחילה על נזק של גוף (לרבי יוחנן) - אפילו באופן שהבעלים ענה 'הן' בניחותא מבארים שכוונתו לענות בלשון תמיהה ולא למחול, משום שאין דרך למחול על נזק של גוף.

» הערות »

א הגמ' מביאה שרב ששת מבאר שהסיבה שבאופן שהבעלים אמר 'קטע את ידי על מנת לפטור' המזיק חייב משום 'פגם משפחה' (תוס' מוסיפים שמחמת טעם זה המזיק חייב לא רק על הנזק אלא גם על הצער), ורבא מבאר משום שאדם לא מוחל על נזק של ראשי איברים.

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

## ◆ בעלים שנתן רשות לשומר להזיק:

- באופן שהבעלים אמר לשומר 'קח את הבגד שמונח שם ותשמרו לי ואם תרצה תוכל לקרוע אותו' - השומר פטור.
- באופן שהבעלים נתן בגד לשומר ואמר 'שמור ואם תרצה לקרוע עשה כרצונך' - לרב הונא השומר חייב, לרבה השומר פטור.
- באופן שהבעלים נתן בגד לשומר ואמר 'שמור' ולאחר זמן אמר 'אם תרצה לקרוע עשה כרצונך' - השומר חייב.

## פרק תשיעי

### ◆ דיני שינוי בגזילה:

- מדאורייתא:
  - האם 'שינוי שאינו חוזר' קונה:
    - לאביו:
    - לבית שמאי - לא קונה.
    - לבית הלל:
    - לתנא של הבריייתא - קונה.
    - לרבי אליעזר בן יעקב רבי שמעון בן אלעזר ורבי ישמעאל - לא קונה.
    - לרבי שמעון ורבנן - שינוי קונה.
      - לרבה - קונה.
    - האם 'שינוי החוזר' קונה:
      - לרבה - קונה דכתיב 'אשר גזל' כעין שגזל.
      - לאביו ורבי יוחנן - לא קונה.
  - מדרבנן (מפני תקנת השבים) - לאביו ורבי יוחנן רבנן תיקנו ש'שינוי החוזר' קונה מפני תקנת השבים<sup>2</sup>.

### ✽ הערות ✽

- ב הבריייתא מביאה שרבי שמעון סובר ש'ליבון' לא נחשב שינוי וטווייה ואריגה לא נחשבים שינוי, ורבנן סוברים שאפילו 'ליבון' נחשב שינוי, ומבואר שרבי שמעון ורבנן סוברים ש'שינוי קונה' (ראה להלן בסמוך בהרחבה את המחלוקת של רבי שמעון ורבנן).
- ג הגמ' מביאה את דברי הבריייתא שנחלקו בית שמאי ובית הלל באופן שהבעל נתן לאשה חיטים באתננה והאשה עשתה מהם סולת: לבית שמאי הסולת אסורה מדין 'אתנן' דכתיב 'גם שניהם', לבית הלל הסולת מותרת מדין 'אתנן' דכתיב 'גם שניהם' ודורשים 'הם' ולא שינויהם. ואביו מבאר שהתנא של הבריייתא סובר שנחלקו בית שמאי ובית הלל האם שינוי קונה: לבית שמאי שינוי לא קונה, לבית הלל שינוי אינו קונה. אמנם רבא סובר שבית שמאי מודים ששינוי קונה, ודברי בית שמאי נאמרו רק לענין איסור לגבוה משום שהם מאוסים.
- הגמ' מביאה שנחלקו אביו ורבא בדעת רבי אליעזר בן יעקב: לאביו שינוי לא קונה, ולכן גזלן חטים והכין מהם עיסה והפריש מהם חלה נחשב 'מנאץ' דכתיב 'בוצע בירך נאץ ה'', ולרבה שינוי קונה ומ'מ באופן שהגזלן בירך נחשב 'מנאץ', וכן נחלקו בדעתו של רבי שמעון בן אלעזר: לאביו שינוי לא קונה, לרבה שינוי החוזר לא קונה ושינוי שאינו חוזר קונה.
- הגמ' מביאה שאדם שיש לו שדה חטים ולא הפריש מהם פאה עד שקצר את החטים ועשה עומרים צריך להפריש פאה (תוס' מבארים שלפי אביו שסובר 'כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני' המקור של דין זה הוא מהפסוק 'תעזוב' שהוא מיותר, אמנם לפי רבא שסובר 'כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני' לא צריך מקור לדין זה), ונחלקו התנאים באופן שלא הפריש פאה עד שעשה מהחטים עיסה: לרבנן לא צריך להפריש פאה משום ששינוי קונה, ולרבי ישמעאל צריך להפריש פאה, ואביו מבאר שרבי ישמעאל סובר ששינוי לא קונה, ורבא מבאר שרבי ישמעאל מודה ששינוי קונה אלא שסובר שצריך להפריש פאה דכתיב 'תעזוב' מיותר (הגמ' מוסיפה שלפי רבא רבנן דורשים מ'תעזוב' המיותר שאדם שהפקיר כרמו וחזר וזכה בו חייב בלקט שכחה ופאה, ותוס' מבארים שהדין זה מוסכם לכו"ע, משום שגם לפי הצד שדורשים מ'תעזוב' המיותר לענין חיוב פאה אפשר לדרוש גם לענין מפקיר כרמו).
- הגמ' מוסיפה שלפי דעת אביו התנאים שסוברים ששינוי לא קונה, חולקים על התנא של הבריייתא וסוברים שבית הלל מודים לדברי בית שמאי שבאופן שהבעל נתן לאשה חיטים באתננה והאשה עשתה מהם סולת, הסולת אסורה מדין 'אתנן' משום ששינוי לא קונה.
- ד הגמ' מביאה שאביו ורבי יוחנן מבארים את המשנה 'הגזול עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים' שמדובר ב'שינוי החוזר', ואביו ורבי יוחנן מבארים שלמרות ששינוי החוזר לא קונה מדאורייתא, מ"מ קונה מדרבנן מפני תקנת השבים.
- הגמ' מביאה שרב אשי מבאר את דברי המשנה 'הגזול עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים' בשינוי שאינו חוזר, ויש לדון בדעת רב אשי האם שינוי החוזר קונה, ורש"י כותב 'אבל שינוי דרבנן לא קני' ומבואר ששינוי החוזר לא קונה, אמנם יש גורסים ברש"י 'אבל שינוי דרבנן לא קתני' ומבואר ששינוי החוזר קונה.

- הגוזל עצים וסיתתן (למ"ד ש'שינוי שלא חוזר' קונה):
  - באופן שעל ידי הסיתות נוצר כלי - קונה.
  - באופן שעל ידי הסיתות לא נוצר כלי - לרבה קונה, לרב אשי לא קונה משום שלא השתנה השם של הגזילה.
- הגוזל צמר וליבנו (למ"ד ש'שינוי שלא חוזר' קונה):
  - באופן שניקה את הצמר על ידי גפרית - נחשב שינוי.
  - באופן שסירק את הצמר במסרק:
    - לרבי שמעון:
- לאביי - נחלקו התנאים בדעתו: לחכמים נחשב שינוי, לרבי שמעון בן יהודה לא נחשב שינוי.
  - לרבה - נחשב שינוי.
  - לרבנן - לא נחשב שינוי.
  - באופן ששטף את הצמר במים:
    - לגירסא הראשונה בתוס' - לא נחשב שינוי.
    - לגירסא השניה בתוס' - נחלקו בכך רבי שמעון ורבנן וכדלעיל.
  - באופן שסירק את הצמר בידים:
    - לגירסא הראשונה בתוס' - לא נחשב שינוי.
    - לגירסא השניה בתוס':
      - לרבה - לא נחשב שינוי.
- לרבי חייא בר אבין - תוס' מסתפקים האם סובר שלא נחשב שינוי, או דלמא סובר שנחלקו בכך רבי שמעון ורבנן וכדלעיל.
- הגוזל צמר וצבעו (למ"ד ש'שינוי שלא חוזר' קונה):
  - לאביי:
    - לרבנן - נחשב שינוי.
    - לרבי שמעון - נחלקו התנאים בדעתו: לחכמים נחשב שינוי, לרבי שמעון בן יהודה לא נחשב שינוי.
  - לרבה:
    - צביעה שאינה חוזרת - נחשב שינוי.
    - צביעה החוזרת - לרבנן נחשב שינוי משום שסוברים ש'שינוי החוזר' קונה, לרבי שמעון לא נחשב שינוי משום שסובר ש'שינוי החוזר' לא קונה.
- הגוזל צמר וטוואו - נחשב שינוי.

#### ◆ דיני החזרת גזילה וריבית:

- באופן שהגזלן והמלוה ברבית מחזירים בעצמם:
  - מדאורייתא - מותר לנגזל לקבל את הגזילה, וכן מותר ללוה לקבל את הריבית.
  - מדרבנן:
    - באופן שהחפץ של הגזילה והריבית לא קיימים - אסור לנגזל לקבל את הגזילה ובאופן שמקבל 'אין רוח חכמים נוחה

#### ☞ הערות ☞

ה תוס' מבארים שרבה ורב אשי נחלקו גם באופן שאדם גזל דקל וקצצו: לרבה קונה, ולרב אשי לא קונה משום שלא השתנה שמו של הדקל לאחר הקציצה, ותוס' [צו א] מבארים שבאופן שאדם גזל בהמה והרגה קונה לכו"ע, משום ששינוי זה ניכר יותר מאשר קציצת דקל.

הימנו', וכן אסור ללווה לקבל את הריבית ובאופן שמקבל 'אין רוח חכמים נוחה הימנו'.

▪ באופן שהחפץ של הגזילה והריבית קיימים - מותר לנגזל לקבל את הגזילה וכן מותר ללווה לקבל את הריבית.

○ האופנים שבהם רבנן תיקנו:

▪ לתירוץ הראשון של תוס' - רבנן תיקנו רק בדורו של רבי ולא בדורות הבאים.

▪ לתירוץ השני של תוס' - רבנן תיקנו רק בגזלן שרוב עסק ומחייתו הוא מגזילות, או באדם שמלווה בריבית שרוב עסקו ומחייתו מהלוואות בריבית, ולא בשאר הגזלנים ומלוי בריבית.

• באופן שהיורשים של המלווה בריבית מחזירים את הריבית:

○ באופן שהריבית היא 'דבר המסוים' (כגון פרה או טלית):

▪ באופן שהאב לא רצה להחזיר את הריבית - לא צריכים להחזיר משום שהאב נחשב 'אינו עושה מעשה עמך' שלא צריכים לכבדו.

▪ באופן שהאב רצה להחזיר את הריבית ולא הספיק להחזיר - צריכים להחזיר מפני כבוד אביהם.

○ באופן שהריבית היא 'דבר שאינו מסוים' - לא צריכים להחזיר.

## דף צה - צו

### ◆ דיני שינוי בגזל פרה והתעברה או ילדה:

• האם שינוי קונה:

○ לרבי מאיר - לא קונה בשינוי ולכן צריך להחזיר את הפרה והוולד.

○ לרבי יהודה:

▪ לרב זביד - באופן שגזל פרה מעוברת וילדה קונה בשינוי, ובאופן שגזל פרה והתעברה לא קונה בשינוי.

### » הערות

1 הגמ' מבארת שלמרות שאסור לנגזל לקבל את הגזילה וכן אסור ללווה לקבל את הריבית, מ"מ הגזלן צריך להציע לנגזל לקבל את הגזילה וכן המלווה צריך להציע ללווה לקבל את הריבית בשביל לצאת ידי שמים, והגמ' מבארת שהסיבה שחכמים תקנו שאסור לנגזל לקבל את הגזילה היא מפני תקנת השבים, כלומר שאם הנגזל יקבל את הגזילה יהיה קשה לגזלן לחזור בתשובה ולהחזיר את הגזילות.

2 הגמ' מבארת שבדרך כלל באופן שהחפץ של הגזילה והריבית קיימים, צריך הגזלן והמלווה להחזיר את החפץ של הגזילה והריבית עצמו, אבל באופן שיש הפסד מרובה (כגון הגזל קורה ובנאה בבנין שבשביל להחזיר את הקורה צריך לסתור את הבנין), לא צריך הגזלן והמלווה להחזיר את החפץ של הגזילה והריבית עצמו אלא יכול לשלם את דמי החפץ.

ח הגמ' מבארת שהמקור שאין חיוב על היורשים לכבד את אביהם באופן שהאב נחשב 'אינו עושה מעשה עמך', דכתיב 'ונשיא בעמך לא תאור' ודורשים בעושה מעשה עמך.

ט תוס' מבארים שבאופן שהיורשים מחזירים את הריבית, מותר ללווה לקבל את הריבית, כיון שהתקנה נאמרה רק באב ולא ביורשים.

י המשנה להלן [ק ב] מביאה שרבי מאיר סובר שהנותן צמר לצבע לצבוע לו באדום וצבע שחור קונה בשינוי, ולפי"ז הגמ' מבארת שהטעם של רבי מאיר שהגזול פרה מעוברת וילדה לא קונה בשינוי, משום שרבנן קנסו את הגזלן שלא ירויח מחמת הגזילה ולכן צריך להחזיר את הפרה והוולד (ומסתבר שגם באופן שגזל פרה והתעברה רבנן קנסו שלא יקנה בשינוי וצריך להחזיר את הפרה עצמה), והגמ' מוסיפה שרבנן קנסו את הגזלן רק במזיד, אבל בשוגג רבנן לא קנסו ולכן בנותן צמר לצבע קונה בשינוי.

יא תוס' בפירוש הראשון מבארים שדעת רבי יהודה אליבא דרב זביד ש'שינוי החזור' לא קונה ו'שינוי שאינו חוזר' קונה, ולכן הגזול פרה והתעברה נחשב שינוי החזור ולא קונה, אבל הגזול פרה מעוברת וילדה נחשב שינוי שאינו חוזר וקונה. ותוס' בפירוש השני מבארים שדעת רבי יהודה אליבא דרב זביד ש'שינוי החזור' ו'שינוי שאינו חוזר' לא קונה, ולכן הגזול פרה והתעברה לא קונה, אמנם הגזול פרה מעוברת וילדה נחשב שינוי שאינו חוזר וקונה משום 'תקנת השבים'.

המשנה להלן [ק ב] מביאה שרבי יהודה סובר שהנותן צמר לצבע לצבוע לו באדום וצבע שחור לא קונה בשינוי, ולפי הפירוש הראשון בתוס' הטעם של רבי יהודה ש'שינוי החזור' לא קונה וכפי שהתבאר [ע"פ מהרש"א], ולפי הפירוש השני טעמו של רבי יהודה ש'שינוי החזור' ו'שינוי שאינו חוזר' לא קונה, אמנם רש"י [ק ב] מבאר שרבי יהודה סובר ששינוי קונה, והטעם של רבי יהודה שהנותן צמר לצבע לצבוע באדום וצבע שחור לא קונה בשינוי משום שרבנן קנסו שלא ירויח מהשינוי, ובפשטות קנס זה נאמר רק באופן שהצבע שינה מדעתו של בעל הבית, ולא באופן שגזל פרה מעוברת וילדה ולכן קונה בשינוי ועיין.

תוס' בפירוש השני מוסיפים שלמרות שרבי יהודה סובר ש'שינוי החזור' ו'שינוי שאינו חוזר' לא קונה, מ"מ הגזול עצים ועשאים כלים יתכן שרבי יהודה מודה ששינוי קונה משום תקנת השבים כיון שהגזלן טרח, אבל באופן שנתן צמר לצבע לא שייך תקנת השבים כיון שהגזלן לא התכוון לגזול.

▪ לרב פפא - קונה בשינוי.<sup>יב</sup>

○ לרבי שמעון:

▪ לרב זבד - קונה בשינוי.<sup>יג</sup>

▪ לרב פפא - לא קונה בשינוי.<sup>יד</sup>

• באופן שהגזלן לא קונה בשינוי האם הגזלן מקבל 'מחצה שליש ורביע' (לרב פפא בדעת רבי שמעון):

○ באופן שהגזלן ישראלי:

▪ באופן שהגזילה השביחה ביד הגזלן - הגזלן מקבל 'מחצה שליש ורביע' <sup>טו</sup>.

▪ באופן שהגזילה השביחה ביד הגזלן ולאחר מכן הגזלן מכר את הגזילה או הוריש את הגזילה - הלוקח והיורש מקבלים 'מחצה שליש ורביע' משום שמכר והוריש זכות זו.

▪ באופן שגזל ומכר והגזילה השביחה ביד הלוקח, או שגזל והוריש והגזילה השביחה ביד היורשים - הלוקח והיורש מקבלים 'מחצה שליש ורביע' משום ש'מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו' <sup>טז</sup>.

○ באופן שהגזלן גוי:

▪ באופן שהגזילה השביחה ביד הגזלן - הגזלן לא מקבל 'מחצה שליש ורביע' משום שרבנן לא תיקנו תקנה זו לגוי.

▪ באופן שהגזילה השביחה ביד הגזלן ולאחר מכן הגזלן מכר את הגזילה או הוריש את הגזילה - הלוקח והיורש לא מקבלים 'מחצה שליש ורביע' משום שהבא מחמת עובד כוכבים דינו כעובד כוכבים.

#### ◆ דיני גביית בעל חוב מקרקע באופן שיש בקרקע 'שבח':

• האם בעל חוב גובה את השבח:

○ באופן שהקרקע ביד לוקח - גובה שבח משום שיכול לחזור ולתבוע את המוכר.

○ באופן שהקרקע ביד מקבל מתנה - לא גובה שבח משום שלא יכול לחזור ולתבוע את הנותן.

○ באופן שהקרקע ביד יורשים - גובה שבח ולמרות שלא יכולים לחזור ולגבות מאביהם מ"מ נחשבים 'כרעא דאבוהון'.

• דיני גביית שבח:

○ בשיעבוד רגיל:

▪ באופן שהחוב הוא כשווי של הקרקע והשבח - גובה את הקרקע והשבח, והלוקח חוזר וגובה את הקרקע והשבח

#### ✧ הערות ✧

יב תוס' בפירוש הראשון והשני נוקטים שדעת רבי יהודה ש'שינוי החוזר' לא קונה, וכפי שמוכח מדברי רבי יהודה שהנותן צמר לצבע לצבוע לו באדום וצבע שחור לא קונה בשינוי, ולפי"ז תוס' מבארים שהטעם של רבי יהודה אליבא דרב פפא שהגזלן פרה והתעברה קונה בשינוי משום 'תקנת השבים', אבל באופן שאדם נתן צמר לצבע לא שייך 'תקנת השבים' משום שהצבע לא התכוון לגזול, אמנם תוס' בפירוש השלישי מבארים שדעת רבי יהודה אליבא דרב פפא ש'שינוי החוזר' קונה, ולכן הגזלן פרה והתעברה קונה בשינוי, והטעם של רב פפא שהנותן צמר לצבע לצבוע אדום וצבע שחור לא קונה בשינוי, משום שהצבע לא התכוון לקנות את הצמר.

רש"י [ק ב] מבאר שרבי יהודה סובר ששינוי קונה, והסיבה שהנותן צמר לצבע לצבוע באדום וצבע שחור לא קונה בשינוי משום שרבנן קנסו שלא יריוח מהשינוי, ובפשטות קנס זה נאמר רק באופן שהצבע שינה מדעתו של בעל הבית, ולא באופן שגזל פרה מעוברת וילדה או גזל פרה והתעברה ולכן באופנים אלו קונה בשינוי ועיין.

תוס' מבארים שלפי רבי יהודה הגזלן מקבל את השבח מגוף הגזילה והגזלן לא יכול לסלק את הגזלן בדמים.

יג בדברי התוס' [צה א לגירסת הגר"א] מבואר, שבאופן שגזל פרה וילדה וקונה בשינוי, צריך לשלם את שווי העובר כפי שווי לפני הלידה, והשבח של העובר מוגע הגזילה עד שעת הלידה שייך לנגזל, ובדעת רש"י יש לדון בכך.

יד רבי שמעון אומר 'רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף', ובדברי רב פפא מבואר שדברי רבי שמעון נאמרו באופן שגזל פרה והתעברה שלא קונה בשינוי ולכן צריך להחזיר את הפרה כמות שהיא, ובדברי התוס' [ד"ה מנין] מבואר שדברי רבי שמעון נאמרו גם באופן שגזל פרה מעוברת וילדה שלא קונה בשינוי ולכן צריך להחזיר את הפרה והוולד לנגזל.

טו הגמ' מבארת שהנגזל יכול לשלם לגזלן את ה'מחצה שליש ורביע' בדמים, והגזלן לא יכול לתבוע לקבל את ה'מחצה שליש ורביע' מגוף הגזילה.

טז הגמ' מסתפקת באופן שישראל גזל ומכר לעכו"ם והעכו"ם השביח ולאחר מכן העכו"ם מכר לישראל האם הלוקח השני מקבל 'מחצה שליש ורביע' משום ש'מעיקרא ישראל והשתא ישראל' או דלמא לא מקבל 'מחצה שליש ורביע' משום שיש עכו"ם באמצע והגמ' נשארת ב'תיקו'.

מהמוכר.

▪ באופן שהחוב הוא כשווי של הקרקע:

○ לפי הצד שלוקח לא יכול לסלק את הבעל חוב בדמים - גובה את הקרקע והשבח, ומשלם ללוקח את דמי השבח.

○ לפי הצד שלוקח יכול לסלק את הבעל חוב בדמים - גובה חלק מהקרקע עם השבח כשיעור חובו.

○ באפותיקי:

▪ בלוקח:

• באופן שהחוב הוא כשווי של הקרקע והשבח - גובה את הקרקע והשבח, והלוקח חוזר וגובה את הקרקע והשבח מהמוכר.

• באופן שהחוב הוא כשווי של הקרקע - גובה את הקרקע והשבח, ומשלם ללוקח על השבח כדין 'יורד'.

▪ ביורשים - גובה את הקרקע והשבח, ומשלם ליורשים על השבח כדין 'יורד'.

◆ **דין הגוזל לולב כשר ופסלו** (כגון הגוזל לולב וחתך את התימות) - קונה בשינוי<sup>יז</sup>.

◆ **דיני שינוי** (למ"ד ש'שינוי החוזר' קונה):

• שינוי החוזר:

○ באופן שהשינוי לא חשוב (כגון הגוזל חתיכת כסף ועשאה מטבע כסף) - לא קונה.

○ באופן שהשינוי חשוב (כגון הגוזל חתיכת כסף ועשאה כלי כסף) - קונה.

• שינוי שאינו חוזר (כגון הגוזל מטבע כסף ועשאה חתיכת כסף) - קונה<sup>יח</sup>.

◆ **דיני גזילה בקרקע ובעבד** - קרקע אינה נגזלת. עבד: לרבי מאיר נגזל כמטלטלים, לרבנן אינו נגזל כקרקע<sup>יט</sup>.

## דף צו

◆ **גזלן שהשתמש בגזילה:**

• במטלטלים - הגזלן לא צריך לשלם לבעלים על השימוש.

• בקרקעות - הגזלן צריך לשלם לבעלים על השימוש משום שקרקע אינה נגזלת.

• בעבד:

○ לרבי מאיר - הגזלן לא צריך לשלם לבעלים על השימוש משום שעבד נגזל כמטלטלים.

○ לרבנן:

▪ באופן שהשתמש בעבד בשעת מלאכה - הגזלן צריך לשלם לבעלים על השימוש משום שעבד אינו נגזל כקרקע.

▪ באופן שהשתמש בעבד שלא בשעת מלאכה - הגזלן לא צריך לשלם לבעלים על השימוש משום שנחשב 'זה נהנה וזה אינו חסר'<sup>כ</sup>.

## הערות

יז הגמ' בלישנא קמא מסתפקת האם הגוזל לולב ו'נחלקה התימות' קונה בשינוי משום שהלולב פסול, או דלמא לא קונה בשינוי משום שהלולב כשר, והגמ' בלישנא בתרא סוברת שקונה בשינוי משום שהלולב פסול.

יח הגמ' מבארת שהגוזל מטבע של כסף ועשאו חתיכת כסף נחשב שינוי שאינו חוזר, ולמרות שאפשר לחזור ולעשות את החתיכת כסף למטבע, מ"מ מטבע זה הוא 'פנים חדשות'.

יט הגמ' מבארת שהנפק"מ בנידון האם עבד נגזל או שעבד אינו נגזל הוא באופן שנעשה בעבד שינוי, שלפי הצד שעבד נגזל הגזלן צריך לשלם את דמי העבד כשעת הגזילה, ולפי הצד שעבד אינו נגזל הגזלן יכול לומר הרי שלך לפניך.

כ הגמ' מבארת שלמרות שהאדון מפסיד קצת על ידי השימוש בעבד, שהרי השימוש מכחיש קצת את כוחו של העבד, מ"מ השימוש נחשב 'אינו חסר', משום שהאדון מרויח שעל ידי כך העבד אינו מתרגל להתבטל.

## ◆ אדם שהשתמש בספינה של חבירו:

- באופן שהספינה עומדת להשכרה - הבעלים יכול לתבוע מהמשתמש את דמי הפחת של הספינה או את דמי השכירות של הספינה.
- באופן שהספינה לא עומדת להשכרה:
  - באופן שהשוכר התכוון לשלם דמי שכירות:
  - ללישנא קמא - הבעלים יכול לתבוע מהמשתמש את דמי הפחת של הספינה.
  - ללישנא בתרא - הבעלים יכול לתבוע מהמשתמש את דמי הפחת של הספינה או את דמי השכירות של הספינה.
  - באופן שהשוכר לא התכוון לשלם דמי שכירות - הבעלים יכול לתבוע מהמשתמש את דמי הפחת של הספינה.

## ◆ דין שינוי באופן של 'היזק שאינו ניכר':

- תרומה ונטמאת - לא נחשב שינוי כיון שנחשב היזק שאינו ניכר.
- מטבע שפסלתו מלכות - לרב הונא לא נחשב שינוי כיון שנחשב היזק שאינו ניכר, לרב יהודה נחשב שינוי כיון שנחשב היזק ניכר<sup>כא</sup>.
- יין והחמץ - נחשב שינוי כיון שנחשב היזק ניכר.

## ◆ דיני פרעון במטבע פסלתו מלכות:

- האם יש למטבע 'שם מטבע':
  - באופן שהמטבע נפסל במלכות זו ואפשר להוציאו במלכות אחרת:
    - כשאין מלכויות מקפידות זה על זה - יש עליו 'שם מטבע'.
    - כשמלכויות מקפידות קצת:
    - באופן שדרכו של המלוה ללכת למלכות שהמטבע יוצא שם - לרב אין עליו 'שם מטבע', לשמואל יש עליו 'שם מטבע'<sup>כב</sup>.
    - באופן שאין דרכו של המלוה ללכת למלכות שהמטבע יוצא שם - אין עליו 'שם מטבע'.
    - כשמלכויות מקפידות - אין עליו 'שם מטבע'.
  - באופן שהמטבע נפסל במלכות זו ואי אפשר להוציאו במלכות אחרת - אין עליו 'שם מטבע'.
- דיני פרעון של הלוואה:
  - באופן שהלווה בסתמא - יכול לפרוע בין במטבע שיש לו 'שם מטבע' ובין במטבע שאין לו 'שם מטבע'.
  - באופן ש'הלוה לחברו על המטבע' - באופן שיש על המטבע 'שם מטבע' יכול לפרוע, באופן שאין על המטבע 'שם מטבע' לא יכול לפרוע<sup>כג</sup>.
  - דיני פרעון של גזילה (באופן שהחפץ אינו בעין) - לא יכול לפרוע במטבע בין באופן שיש לו 'שם מטבע' ובין באופן שאין לו 'שם מטבע'<sup>כד</sup>.

## ✽ הערות ✽

כא בדברי הגמ' מובאר שדין זה נאמר רק במטבע שפסלתו מלכות ומימלא המטבע לא יוצא בכל המלכות, אבל באופן שבני מדינה אחת פסלו את המטבע והמטבע יוצא במדינה השניה, לא נחשב שינוי כיון שאפשר להשתמש במטבע במדינה השניה.

כב תוס' מבארים שרב ושמואל סוברים כדברי רב הונא שמטבע שנפסל נחשב 'היזק שאינו ניכר', אבל לרב יהודה שנחשב היזק ניכר אי אפשר לפרוע במטבע שנפסל.

כג רש"י מבאר שהכוונה 'הלוה לחברו על המטבע' הוא שמלוה אמר שהפרעון יהיה בכסף, ולכן צריך לפרוע במטבע שיש לו 'שם מטבע', אמנם תוס' חולקים על רש"י שבאופן זה יכול לפרוע במטבע שאין לו 'שם מטבע', ולכן תוס' בפירוש הראשון מבארים שהכוונה 'הלוה לחברו על המטבע' שהמלוה אמר 'על מנת שתפרע לי בכסף', שכוונת התנאי שיפרע במטבע שיש לו 'שם מטבע', ותוס' בפירוש השני מבארים שהכוונה 'הלוה לחברו על המטבע' שהמלוה אמר שפרעון ההלוואה יהיה במעות או בחיטים, שבאופן זה לא נחשב הלוואה גמורה ולכן צריך לשלם במטבע שיש לו 'שם מטבע'.

כד תוס' מבארים שמטבע שנפסל ויש עליו 'שם מטבע' נחשב כהזל, ולכן בהלוואה יכול לפרוע במטבע זה, וכדין הלווה חטים והזל שיכול לפרוע חטים, אבל

◆ **דיני חילול מעשר שני על מעות** - באופן שיש על המטבע 'שם מטבע' אפשר לחלל, באופן שאין על המטבע 'שם מטבע' אי אפשר לחללה.

◆ **המלווה לחבירו על המטבע והגדילו את המטבעות:**

- הקדמה - יש לדון באדם שהלווה לחבירו עשרה מטבעות ולאחר מכן הגדילו את המטבעות, האם צריך לשלם עשרה מטבעות חדשים או דלמא צריך לשלם מטבעות חדשים לפי היחס של ההגדלה וכדלהלן.
- באופן שהפירות הוזלו:
  - באופן שעשרה מטבעות ישנים שווים תשעה מטבעות חדשים - משלם עשרה מטבעות חדשים.
  - באופן שעשרה מטבעות ישנים שווים שמונה מטבעות חדשים - לרש"י משלם מטבעות חדשים לפי היחס של ההגדלה, לר"ח משלם עשרה מטבעות חדשים.
  - באופן שעשר מטבעות ישנים שווים שבעה מטבעות חדשים - משלם מטבעות חדשים לפי היחס של ההגדלה.
- באופן שהפירות לא הוזלו - צריך לשלם מטבעות חדשים לפי היחס של ההגדלה.

## דף צח

◆ **דיני הגבהה:**

- אדם שטורף את הקן והיונים מתרוממות - קונה בהגבהה.
- אדם שטורף את הקן והיונים יורדות - לא קונה בהגבהה.
- המכה את ידו של חברו והפיל מטבע בדרך עלייה - לתירוץ הראשון בתוס' קונה בהגבהה, ולתירוץ השני בתוס' לא קונה בהגבהה.
- המכה את ידו של חברו והפיל מטבע בדרך ירידה - לא נחשב להגבהה.

◆ **הזורק מטבע של חברו לים:**

- באופן שקנה את המטבע בקנייני גזילה (כגון שהגביה את המטבע) - נחשב ל'גזלן' ולא יכול להחזיר את המטבע כאשר הוא נמצא בתוך המים.
  - באופן שלא הגביה את המטבע:
    - באופן שאפשר להוציא את המטבע מהמים על ידי 'בר אמוראה' - פטור משום שיכול לומר לבעלים 'הא מנך קמך יח'.
    - באופן שאי אפשר להוציא את המטבע מהמים על ידי 'בר אמוראה' - חייב.
- ◆ **דיני חילול מעשר שני על מטבע שנמצא בים** - אי אפשר לחלל דכתיב 'וצרת הכסף בידך'.

## הערות

בגזילה באופן שהוזל החפץ של הגזילה והחפץ אינו בעין, צריך לשלם את שווי החפץ כשעת הגזילה, ולכן לא יכול לשלם במטבע שנפסל אלא צריך לשלם במטבע שלא נפסל.

תוס' מבארים שהמלווה לחבירו חמץ לפני פסח, לא יכול הלווה לפרוע חמץ שעבר עליו הפסח, משום שחמץ שעבר עליו הפסח לא נחשב כ'הוזל' שהרי אין לו שווי כלל.

כה רש"י מבאר שהמקור שאפשר לחלל מעשר שני רק על מעות שיש עליהם 'שם מטבע', משום שבמעשר שני כתוב 'וצרת הכסף בידך' ודורשים שצריך לחלל על כסף שיש לו צורה.

כו הגמ' מבארת שהסיבה שלא משלם עשר מטבעות חדשים, משום שיריוח לענין כמות הכסף.

כז תוס' בתירוץ השני מבארים שהדין שאדם שטורף את הקן והיונים מתרוממות קונה בהגבהה, נאמר רק ביונים שכך דרך הגבהתם, אבל במטבע שאין דרך הגבהתו בכך לא קונה בהגבהה.

כח רש"י מבאר שלמרות שעל ידי זריקת המטבע למים צריך בעל המטבע לשכור 'בר אמוראה' שיוציא את המטבע, מ"מ הזורק לא חייב לשלם על כך משום שנחשב 'גרמא'.

## ◆ דין אדם שקלקל את הצורה של המטבע:

- באופן שהכה בקורנס:
  - לרב יהודה - חייב.
  - לרב הונא - פטור.
- באופן ששייף את המטבע - חייב.
- ◆ הפוסל בהמה למזבח על ידי שצרם את האוזן - באופן שהבהמה קדושה חייב, באופן שהבהמה אינה קדושה פטור<sup>לא</sup>.
- ◆ הגזול חמץ של חברו ועבר עליו הפסח ובא אדם אחר ושרף את החמץ - לרבי שמעון השורף חייב לשלם לגזול כיון ש'דבר הגורם לממון כממון דמי', לרבנן השורף פטור כיון ש'דבר הגורם לממון לאו כממון דמי<sup>לב</sup>.
- ◆ השורף שטר של חברו - ל'מאן דדאין דינא דגרמי' חייב, 'למאן דלא דאין דינא דגרמי' פטור.

## דף צט

### ◆ דין אומן שהשיב וזהיק את השבח:

- שכיר יום - חייב, משום שהזיק את השבח של בעל הבית.
- קבלן:
  - לפי הצד ש'אומן קונה בשבח כלי' - פטור, משום שהזיק את השבח שלו.
  - לפי הצד ש'אין אומן קונה בשבח כלי' - חייב, משום שהזיק את השבח של הבעל הבית.
- ◆ דיני בל תלין:
  - שכיר יום - עובר בבל תלין.
  - קבלן:
    - באופן שאין שבח (כגון שליח) - עובר בבל תלין.
    - באופן שיש שבח (כגון אומן):
      - לפי הצד ש'אומן קונה בשבח כלי' - לא עובר בבל תלין, משום שהתשלום נחשב כמכירה ולא כשכירות.
      - לפי הצד ש'אין אומן קונה בשבח כלי' - עובר בבל תלין.

### ◆ דיני קידושין בשכירות:

- באופן שמקדש בשכירות שעשה בעבר:
  - לפי הצד שהמקדש במלוה אינה מקודשת - אינה מקודשת.
  - לפי הצד שהמקדש במלוה מקודשת - מקודשת.
- באופן שמקדש בשכירות שיעשה בעתיד:
  - לפי הצד ש'אומן קונה בשבח כלי' - מקודשת.

## ✽ הערות ✽

- כט תוס' מבארים שהטעם של רב יהודה שהמקלקל צורה של מטבע חייב, כיון שרב יהודה סובר [הובא לעיל עמוד 7] שמטבע שפסלתו מלכות נחשב היזק ניכר.
- ל תוס' מבארים שכיון שחייב על החסרון של השייף מימלא חייב על כל המטבע.
- לא רבה מבאר שהסיבה שפטור משום ש'כולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי', ורש"י מבאר שמחמת טעם זה הפסול של הבהמה למזבח לא נחשב היזק אלא גרמא, אמנם תוס' בפירוש השני מבארים שמחמת טעם זה נחשב היזק שאינו ניכר ורבה סובר שלא נחשב היזק.
- לב בדברי הגמ' מבואר שהסיבה שלרבי שמעון החמץ נחשב 'דבר הגורם לממון', משום שבאופן שהחמץ בעין הגזול יכול לומר 'הרי שלך לפניך' (כיון שהשינוי בחמץ נחשב 'היזק שאינו ניכר' ואומרים באיסורי הנאה 'הרי שלך לפניך'), ובאופן שהחמץ אינו בעין צריך לשלם כשעת הגזילה, ומימלא השורף את החמץ הזיק את הגזול.

○ לפי הצד ש'אומן לא קונה בשבח כלי':

▪ לת"ק שסובר 'אינה לשכירות אלא לבסוף' - מקודשת.

▪ לרבי נתן שסובר 'ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף' - נחשב קידושין במלוה וכדלעיל'.

• באופן שקידש במלוה ופרוטה - לרבי נתן אינה מקודשת משום ש'דעתה אמלוה', לרבי יהודה הנשיא מקודשת משום ש'דעתה אפרוטה'.

#### ◆ השוחט בהמה ועשאה נבילה:

• באופן שהשוחט אומן:

○ באופן ששחט בתשלום - חייב.

○ באופן ששחט בחינם - לרבי מאיר חייב, לרבנן פטור'.

• באופן שהשוחט אינו אומן - חייב.

#### ✽ הערות ✽

לג תוס' מבארים שהנפק'מ במחלוקת של ת"ק ורבי נתן האם 'אינה לשכירות אלא לבסוף' או דלמא 'ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף' היא לענין קידושין וכפי שהתבאר, וכן לענין עבודה זרה שהבונה בית לעבודה זרה, לת"ק ש'אינה לשכירות אלא לבסוף' שכרו מותר משום שהאיסור של עבודה זרה חל בסוף ובפעולה זו אין שווה פרוטה, ולרבי נתן 'ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף' שכרו אסור, אמנם לכו"ע הזמן שהבעל הבית צריך לשלם את השכר הוא בסוף השכירות, וכן לכו"ע הפועל יכול לחזור בו.

לד הגמ' מבארת שהטעם של רבי מאיר שבאופן ששחט בחינם חייב, משום שרבי מאיר סובר ש'איבעי ליה למירמיה אנפשיה', וכפי שרבי מאיר סובר [כט א] ש'נתקל פושע' משום ש'איבעי ליה למירמיה אנפשיה'. תוס' מבארים שהטעם של רבנן שבאופן ששחט בחינם פטור משום שנחשב 'אונס כעין גניבה' שאדם המזיק פטור [כז ב].